

PETRA POLDRUGAČ*, MARTINA SKENDEROVIĆ BOŽIČEVIĆ**

Sustav za prevenciju i suprotstavljanje krivotvorenju gotovog novca u Republici Hrvatskoj

Sažetak

U radu je predstavljen sustav za prevenciju i suprotstavljanje krivotvorenju gotovog novca u Republici Hrvatskoj kojemu su okosnice međunarodne i nacionalne zakonske i podzakonske regulative. Detaljno je predstavljena uloga Hrvatske narodne banke kao jednog od subjekata navedenog sustava te njene aktivnosti u nacionalnom i međunarodnom okružju kroz nadležnosti Odjela nacionalnih centara za borbu protiv krivotvorenja i analizu novčanica i kovanog novca. Poseban naglasak stavljen je na preventivne mjere koje Hrvatska narodna banka poduzima u okviru Nacionalnog programa obuke za postupak provjere autentičnosti novčanica i kovanog novca te na reaktivno djelovanje Odjela nacionalnih centara za borbu protiv krivotvorenja i analizu novčanica i kovanog novca u suradnji s Ministarstvom unutarnjih poslova Republike Hrvatske, kroz pravodobnu klasifikaciju, obradu i analizu krivotvorenih primjeraka te dostavu informacija o pojavi i karakteristikama krivotvorina svim nadležnim institucijama u zemlji i inozemstvu.

Ključne riječi: krivotvorina, novac, novčanica, kovanica, program obuke, Hrvatska narodna banka.

1. PRAVNI OKVIR

Krivotvorenje novca postoji gotovo od kada postoji i novac. U velikim količinama može stvoriti ozbiljne probleme u gospodarstvu, ako se ne otkrije i ukloni iz optjecaja. Krivotvoreni primjerci valute u optjecaju umanjuju vrijednost i narušavaju integritet prave valute, a u velikoj količini mogu uzrokovati povećanje cijena zbog neovlaštenoga umjetnog povećanja novčane ponude. Ljudska zajednica suočena s pojavom krivotvorenja novca i njenim štetnim posljedicama za gospodarstvo i za pojedinca uvijek je krivotvorenje sma-

* dr. sc. Petra Poldrugač, stručna suradnica, Hrvatska narodna banka, Direkcija trezora, Odjel nacionalnih centara za borbu protiv krivotvorenja i analizu novčanica i kovanog novca.

** Martina Skenderović Božičević, voditeljica Odjela, Hrvatska narodna banka, Direkcija trezora, Odjel nacionalnih centara za borbu protiv krivotvorenja i analizu novčanica i kovanog novca.

trala težim deliktom te je nastojala vlastitim organiziranjem i zakonskim propisima suzbiti krivotvorenje, a počinitelje primjereno kazniti. Suprotstavljanje krivotvorenju gotovog novca u Republici Hrvatskoj provodi se primjenom zakonskih regulativa i podzakonskih propisa Hrvatske narodne banke.

Izvorište zakonskih propisa je **Međunarodna konvencija o sprječavanju krivotvorenja novca**, od 20. travnja 1929. godine (NN–MU 4/05.) koja određuje da "... se ne smije praviti razlika u rasponu kazni za počinjena kaznena djela koja se odnose na domaći novac s jedne strane i onih koja se odnose na strani novac ...". U skladu s tim zemlje potpisnice na jednaki način zakonski štite novac koji je njihovo zakonsko sredstvo plaćanja i strani novac koji je zakonsko sredstvo plaćanja u drugim državama. Konvencijom se utvrđuje da je krivotvorenje novca kriminalna djelatnost, da se krivotvoreni novac mora oduzeti i zaplijeniti te da se istrage o krivotvorenju moraju organizirati u jednom centru koji usko surađuje s policijom, institucijom izdavatelja novca i srodnim međunarodnim institucijama. Notifikacijom o sukcesiji Republika Hrvatska stranka je Međunarodne konvencije o sprečavanju krivotvorenja novca od 8. listopada 1991. godine.

U okviru **Kaznenog zakona** (NN 144/12.), kao i u većini zemalja, i kod nas su za krivotvorenje novca i raspačavanje krivotvorina predviđene stroge kazne. Tako je kod nas, člankom 274. Kaznenog zakona, za onoga "... tko izradi lažni novac, preinači pravi novac ili takav novac pribavi, posjeduje ili prenosi s ciljem stavljanja u optjecaj kao pravog ili ga stavi u optjecaj kao pravi ..." predviđena kazna zatvora od jedne do deset godina. Istim člankom Kaznenog zakona predviđena je kazna zatvora do tri godine za onoga "... tko lažni novac koji je primio u uvjerenju da je pravi, saznajući da je lažan, stavi u optjecaj ...". Prema članku 283. istom kaznom "... kaznit će se onaj tko izrađuje, nabavlja, posjeduje, prodaje ili daje na uporabu sredstva za izradu lažnog novca ...". Navedenim Kaznenim zakonom koji se provodi od 1. siječnja 2013. godine propisana je i obveza nadležnih tijela da oduzimaju lažni novac.

Prema **Zakonu o Hrvatskoj narodnoj banci** (NN 75/08.) Hrvatska narodna banka je nadležna za tehničku analizu sumnjivih primjeraka novčanica i kovanog novca te za poduzimanje i provođenje mjera za suzbijanje krivotvorenja novčanica i kovanog novca, u čemu surađuje s nadležnim nacionalnim tijelima i institucijama u zemlji i inozemstvu. U svrhu provođenja nadležnosti Hrvatska narodna banka podzakonskim propisima uređuje postupanje sa sumnjivim primjercima novčanica i kovanog novca koji su novčana jedinica u Republici Hrvatskoj te sa stranim novčanicama i kovanim novcem u skladu s propisima navedenim u tablici 1.

Propisi Hrvatske narodne banke	Propisi Europske unije
Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o deviznom poslovanju (NN 132/06., čl. 40. st. 1. i 2.), od 14. 12. 2006. Odluka o postupanju sa stranom gotovinom za koju postoji sumnja da je krivotvorena (NN 21/07.), od 14. veljače 2007.	Council Regulation (EC) No 1338/2001 of 28 June 2001 laying down measures necessary for the protection of the euro against counterfeiting, OJ L 181/6, 4. 7. 2001. Council Regulation (EC) No 1339/2001 of 28 June 2001 extending the effects of Regulation (EC) No 1338/2001 laying down measures necessary for the protection of the euro against counterfeiting to those Member States which have not adopted the euro as their single currency, OJ L 181/11, 4. 7. 2001.
Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o deviznom poslovanju (NN 132/06.), 14. 12. 2006. (čl. 40.a st. 1. i 2.) Odluka o medaljama i žetonima koji nalikuju kovanicama eura (NN 132/07.), od 19. prosinca 2007.	Council Regulation (EC) No 2182/2004 of 6 December 2004 concerning medals and tokens similar to euro coins, OJ L 373/1, 21. 12. 2004. Council Regulation (EC) No 2183/2004 of 6 December 2004 extending to the non-participating Member States the application of Regulation (EC) No 2182/2004 concerning medals and tokens similar to euro coins, OJ L 373/7, 21. 12. 2004.
Odluka o osnivanju Nacionalnog centra za borbu protiv krivotvorenja, Nacionalnog centra za analizu novčanica i Nacionalnog centra za analizu kovanog novca, od 20. ožujka 2008. (NN 37/08.)	Council Decision of 6 December 2001 on the protection of the euro against counterfeiting (2001/887/JHA), OJ L 329/1, 14. 12. 2001.
Odluka o uvjetima redistribuiranja novčanica i kovanog novca kuna i lipa (NN 91/09., 126/09.), 17. lipnja 2009. Odluka o minimalnim standardima za strojno i ručno sortiranje novčanica prema prikladnosti za promet (NN 105/12.), 17. rujna 2012.	Decision of the European Central Bank of 16 September 2010 on the authenticity and fitness checking and recirculation of euro banknotes (2010/597/EU), OJ L 267/1, 9. 10. 2010. Regulation (EU) No 1210/2010 of the European Parliament and of the Council of 15 December 2010 concerning authentication of euro coins and handling of euro coins unfit for circulation, OJ L 339/1, 22. 12. 2010.
Odluka o izmjenama i dopunama Odluke o medaljama i žetonima koji nalikuju kovanicama eura (NN 34/10.), od 10. ožujka 2010.	Council Regulation (EC) No 46/2009 of 18 December 2008 amending Regulation (EC) No 2182/2004 concerning medals and tokens similar to euro coins, OJ L 17/5, 22. 1. 2009. Council Regulation (EC) No 47/2009 of 18 December 2008 amending Regulation (EC) No 2183/2004 extending to the non-participating Member States the application of Regulation (EC) No 2182/2004 concerning medals and tokens similar to euro coins, OJ L 17/7, 22. 1. 2009.

Odluka o izmjenama i dopunama Odluke o postupanju sa stranom gotovinom za koju postoji sumnja da je krivotvorena (NN 34/10.), od 10. ožujka 2010.	Council Regulation (EC) No 44/2009 of 18 December 2008 amending Regulation (EC) No 1338/2001 laying down measures necessary for the protection of the euro against counterfeiting, OJ L 17/1, 22. 1. 2009. Council Regulation (EC) No 45/2009 of 18 December 2008 amending Regulation (EC) No 1339/2001 extending the effects of Regulation (EC) No 1338/2001 laying down measures necessary for the protection of the euro against counterfeiting to those Member States which have not adopted the euro as their single currency, OJ L 17/4, 22. 1. 2009.

Tablica 1: Propisi Hrvatske narodne banke doneseni u svrhu zaštite novčanica i kovanog novca od krivotvorenja s ciljem usklađivanja s propisima Europske unije

Navedene ovlasti promijenit će se danom pristupanja Europskoj uniji kada će Hrvatska narodna banka (HNB), kao sastavni dio Europskog sustava središnjih banaka, u obavljanju poslova zaštite novčanica i kovanog novca od krivotvorenja djelovati vođena izravno propisima Europske unije, kada se radi o novčanicama i kovanicama eura, dok će zadržati ovlasti propisivanja postupanja sa sumnjivim primjercima novčanica i kovanog novca koji glase na kune i lipe, te postupanje sa sumnjivim primjercima stranih novčanica i kovanog novca koji ne glase na euro.

Zakonom o deviznom poslovanju (čl. 63.) propisana je novčana kazna od 15.000,00 do 200.000,00 kuna za pravne ili fizičke osobe koje sa stranom gotovinom ne postupaju u skladu s propisima HNB-a ili izrade, prodaju, uvoze ili distribuiraju medalju ili žeton koji nalikuje stranom kovanom novcu.

Zakonom o HNB-u (čl. 113.) bit će nakon najnovijih izmjena propisane prekršajne sankcije te visina novčanih kazni za kreditne institucije te pravne i fizičke osobe koje sa novčanicama i kovanim novcem domaće valute i stranih valuta, odnosno eura, ne postupaju u skladu s propisima Hrvatske narodne banke odnosno Europske unije. Zanimljivo je napomenuti da je sukladno s istim člankom Zakona o HNB-u kažnjivo i samo posjedovanje reprodukcija lica i naličja novčanica kuna u elektronskom obliku kao prekršaja opisanog u članku 111. stavku 2. točki 1., prema članku 113. stavku 7. Zakona o Hrvatskoj narodnoj banci, s mogućnošću izricanja novčane kazne od 5.000,00 do 50.000,00 kuna.

2. OSNIVANJE I NADLEŽNOSTI ODJELA NACIONALNIH CENTARA ZA BORBUTIV KRIVOTVORENJA I ANALIZU NOVČANICA I KOVANOG NOVCA

Slijedom obveza preuzetih iz dokumenta Vlade Republike Hrvatske *Pregovaračko stajalište Republike Hrvatske za Međuvladinu konferenciju o pristupanju Republike Hrvatske Europskoj uniji za Poglavlje 32 – Financijski nadzor*, unutar Hrvatske narodne banke osnovani su na temelju Odluke o osnivanju Nacionalnog centra za borbu protiv krivotvorenja, Nacionalnog centra za analizu novčanica i Nacionalnog centra za analizu kovanog

novca (NN 37/08.) – nacionalni centri i od 1. ožujka 2009. godine aktivno djeluju unutar Direkcije trezora HNB-a sa zadaćom realizacije uloge Hrvatske narodne banke u sustavu suzbijanja krivotvorenja.

Nacionalni centar za borbu protiv krivotvorenja (NCBK) nadležan je za prikupljanje svih statističkih i tehničkih informacija o krivotvorinama, osmišljavanje i vođenje sustava baze podataka za praćenje registriranih krivotvorina, sadržaj i izgled izvještaja o vještačenju, objavu statističkih podataka, pripremu prijedloga priopćenja o pojavi krivotvorina, pripremu prijedloga sporazuma o suradnji s ovlaštenim institucijama u zemlji i inozemstvu u području sprječavanja krivotvorenja novca te komunikaciju s njima, suradnju s proizvođačima uređaja za provjeru autentičnosti i sortiranje novčanica i kovanog novca, zaštitu autorskih prava na dizajn novčanica i kovanog novca u skladu sa zakonskim propisima. Jedna od osnovnih zadaća je i priprema i provođenje **Nacionalnog programa obuke zaposlenika banaka i financijskih institucija za postupak provjere autentičnosti novčanica i kovanog novca** namijenjenog i ostalim pojedincima koji u okviru obavljanja svakodnevnih djelatnosti rukuju novčanicama i kovanim novcem te policijskim službenicima koji rade na poslovima suzbijanja krivotvorenja novca.

Nacionalni centar za analizu novčanica (NCAN) nadležan je za analizu svih sumnjivih primjeraka novčanica, klasifikaciju krivotvorenih novčanica, izradu izvještaja o vještačenju novčanica te pohranu svih primjeraka registriranih krivotvorenih novčanica.

Nacionalni centar za analizu kovanog novca (NCAK) nadležan je za analizu svih sumnjivih primjeraka kovanog novca, klasifikaciju krivotvorenih kovanica, izradu izvještaja o vještačenju kovanog novca, pohranu svih primjeraka registriranoga krivotvorenog kovanog novca te analizu svih medalja i žetona koji nalikuju optjecajnom kovanom novcu domaće valute ili stranih valuta u svrhu utvrđivanja okolnosti je li njihova izrada, prodaja, uvoz i distribucija u svrhu prodaje ili neke druge komercijalne svrhe dopuštena ili zabranjena u skladu s važećim propisima.

3. KOMPETENCIJE ZAPOSLENIKA NACIONALNIH CENTARA HNB-a

Zaposlenici nacionalnih centara imaju stručne kvalifikacije iz područja ekonomije, grafičke tehnologije, kemije i strojarstva te višegodišnje radno iskustvo na poslovima obrade gotovog novca, analize krivotvorenih novčanica i kovanica, iskazivanju stručnog mišljenja na sudu te suradnji s policijom. Poslove iz nadležnosti nacionalnih centara obavlja ukupno 10 zaposlenika Direkcije trezora HNB-a. Kako bi se zaposlenici osposobili za rad u centrima, HNB je sklopio ugovor s Austrijskom tiskarom novčanica i zaštićenih dokumenata (*Österreichische Banknoten und Sicherheitsdruck – OeBS*), tvrtkom kojoj je osnovna djelatnost proizvodnja novčanica i pružanje konzultantskih usluga na međunarodnom tržištu. Edukacija je provedena u centrima Središnje banke Austrije, OeBS-a i Austrijske državne kovnice. U Središnjoj banci Austrije organizirana je edukacija troje zaposlenika NCBK-a u području sakupljanja administrativnih podataka, upoznavanja sa zakonodavnim okvirom te postupkom testiranja uređaja za obradu novčanica i kovanog novca. U Austrijskoj tiskari novčanica i zaštićenih dokumenata zaposlenici budućeg NCAN-a upoznati su s procesom proizvodnje novčanica, različitim tehnikama reprodukcije odnosno načinima izrade krivotvorina, načinom organiziranja zbirke krivotvorina radi komparacije različitih

primjeraka, informacijama o određivanju klase poznate krivotvorine (pretraživanjem u različitim bazama podataka), postupkom obrade oštećenih novčanica, načinom izrade izvještaja, letaka, prezentacija i statističkih izvještaja. Edukacija zaposlenika Nacionalnog centra za analizu kovanog novca provedena je u Austrijskoj državnoj kovnici u svrhu uvida u proizvodnju kovanica, uključujući edukaciju na temu pravne legislative na kojoj se temelji djelovanje NCAK-a u zemljama članicama, način klasificiranja krivotvorenih kovanica te uvid u analizu medalja i žetona sličnih kovanicama eura. Edukacija se odvijala i u Europskom tehničkom i znanstvenom centru (ETZC) u Pessacu gdje su zaposlenici prošli tehničku obuku o vještačenju sumnjivih i klasificiranju krivotvorenih kovanica eura. Treninzi su trajali ukupno 38 dana, a prisustvovalo im je 8 zaposlenika novoosnovanih nacionalnih centara tijekom rujna i listopada 2008. godine.

4. SPORAZUMI S DOMAĆIM I MEĐUNARODNIM INSTITUCIJAMA

Hrvatska narodna banka zaključila je sporazume o suradnji u području sprječavanja krivotvorenja novca s Ministarstvom unutarnjih poslova Republike Hrvatske, Europskom središnjom bankom i Europskom komisijom/OLAF-om.

Sporazumom o suradnji na području sprečavanja krivotvorenja i otkrivanja krivotvorenih novčanica i kovanog novca koji je 23. svibnja 2008. godine sklopljen između MUP-a RH i HNB-a unaprijeđena je suradnja između Nacionalnog centra za borbu protiv krivotvorenja i Policijskog nacionalnog ureda za suzbijanje korupcije i organiziranog kriminaliteta (PNUSKOK) koji u Republici Hrvatskoj nosi ulogu Središnjeg policijskog ureda prema odredbama Međunarodne konvencije o sprječavanju krivotvorenja novca. Suradnja podrazumijeva svakodnevnu razmjenu informacija o pojavi krivotvorenog novca, dostavu izvještaja o vještačenju, prosljeđivanje relevantnih informacija o krivotvorenim novčanicama eura zaprimljenih od Europske središnje banke, periodičku dostavu statističkih izvještaja te rad na zajedničkim projektima. Ističemo primjer suradnje na otkrivanju krivotvoritelja novčanica kune iz 2005. godine kada se suradnjom HNB-a i policije te Austrijskog centra za analizu novčanica detaljnom tehničkom analizom krivotvorenih novčanica ušlo u trag pisacu na kojem su krivotvorine izrađene, što je uz suradnju s Interpolom i proizvođačem pisaca dovelo do otkrivanja i u konačnici zakonskog kažnjavanja počinitelja.

Potrebno je istaknuti da je 2005. godine registrirano 4 734 krivotvorenih novčanica kuna od čega je 70% potjecalo iz navedenog izvora. O kojoj količini je riječ bit će jasnije, ako navedemo da je u razdoblju od 1994. do 2012. godine na godišnjoj razini registrirano prosječno oko 1 000 komada krivotvorenih novčanica kune.

U području edukacije posebno ističemo primjer suradnje iz bliske prošlosti između HNB-a i MUP-a RH tijekom 2011. godine u *Twinning light projektu* pod nazivom *Razvijanje efikasnog sustava za borbu protiv krivotvorenja novčanica i kovanica u Republici Hrvatskoj* kojeg je provodila Središnja banka Savezne Republike Njemačke u suradnji s Češkom narodnom bankom za potrebe Hrvatske narodne banke. Ciljevi ovog projekta financiranog iz programa EU IPA 2008 bili su osigurati učinkovito funkcioniranje sustava borbe protiv međunarodno organiziranoga kriminala na području krivotvorenja novčanica i kovanica u Republici Hrvatskoj u skladu sa standardima Europske unije. Iznimno

su značajne inicijative vezane za suradnju u izobrazbi kadrova, primjerice organizacija edukacije za zaposlenike Nacionalnog centra za analizu novčanica od strane Europska posredstvom PNUSKOK-a u lipnju 2010. godine ili sudjelovanje stručnjaka HNB-a u edukaciji policijskih službenika tijekom seminara *Suzbijanje krivotvorenja novca i kartičnog kriminaliteta*, u travnju 2011. u organizaciji Središnjeg policijskog ureda MUP-a RH. Pravodobna razmjena informacija i suradnja HNB-a i PNUSKOK-a iznimno je važna u kriznim situacijama pojave krivotvorina u velikom broju primjeraka ili opasne kvalitete.

Kako bi se zaštitile novčanice eura od krivotvorenja, HNB je sklopio **Sporazum o suradnji s Europskom središnjom bankom (ESB)** koji je na snazi od 27. svibnja 2008. godine, a podrazumijeva pravodobnu razmjenu informacija o krivotvorenim novčanicama eura. Prema navedenom Sporazumu ESB obavezan je HNB-u dostavljati informacije o tehničkim karakteristikama krivotvorina novčanica eura klasificiranih u zajedničke klase kako bi krivotvorene novčanice eura otkrivene na području Republike Hrvatske mogle biti ispravno klasificirane, dok je HNB obavezan mjesečno dostavljati izvještaj o krivotvorinama novčanica eura registriranim od strane NCBK-a. Nakon pristupanja Europskoj uniji navedena dostava podataka više neće biti potrebna jer će zaposlenici nacionalnih centara te pojedini policijski službenici imati pristup mrežnoj aplikaciji koja se na području svih zemalja članica koristi za praćenje pojave i broja krivotvorina eura. Od veljače 2012. suradnja se ostvaruje i u obliku sudjelovanja HNB-ovih stručnjaka na sastancima radne skupine stručnjaka za krivotvorine novčanica pri Europskoj središnjoj banci u Frankfurtu, u svojstvu promatrača do dana pristupanja Europskoj uniji.

Radi zaštite kovanica eura od krivotvorenja HNB je sklopio Sporazum o suradnji s **Europskom komisijom/OLAF-om** koji je na snazi od **1. srpnja 2008. godine**, a podrazumijeva pravodobnu razmjenu informacija o krivotvorenim kovanicama eura. U okviru navedenog Sporazuma EK/OLAF preko Europskoga tehničkoga i znanstvenog centra (ETZC) HNB-u dostavlja informacije o tehničkim karakteristikama krivotvorina kovanog novca eura koje su svrstane u zajedničku klasu, dok HNB mjesečno dostavlja informacije o registriranim krivotvorenim kovanicama eura na području Republike Hrvatske. Osim navedenog, stručnjaci HNB-a od listopada 2012. sudjeluju na sastancima radne skupine stručnjaka za krivotvorine kovanica u svojstvu promatrača.

Nadalje, suradnja s Europskom komisijom/OLAF-om ostvaruje se i u obliku sudjelovanja zaposlenika nacionalnih centara u različitim seminarima i obukama u organizaciji Europske komisije i u organizaciji zemalja članica, koji se ponajviše financiraju iz sredstava *Pericles programa* ustanovljenog za razmjenu, pomoć i obuku u svrhu zaštite eura od krivotvorenja (OJ L 339/50, 17. 12. 2001.). Od studenoga 2011. godine zaposlenici Nacionalnog centra za borbu protiv krivotvorenja sudjeluju na sastancima radne skupine stručnjaka za krivotvorine eura pri Europskoj komisiji na kojima sudjeluje i predstavnik MUP-a RH. Jedan od vrijednih rezultata ove suradnje je nedavno tiskani priručnik u nakladi od 10 000 komada namijenjen policijskim službenicima MUP-a RH čija je produkcija u potpunosti financirana iz sredstava *Pericles programa*. Priručnik *Krivotvorine eura! Što poduzeti?* namijenjen je policijskim službenicima kao pomoć prilikom prepoznavanja krivotvorenih novčanica i kovanica eura te savjetnik u poduzimanju prvih mjera u slučaju otkrivanja krivotvorina eura. Na kraju je važno istaknuti da su stručnjaci nacionalnih centara HNB-a na zahtjev EK/OLAF-a sudjelovali u aktivnostima *Pericles*

programa i kao predavači na seminaru organiziranom u Sarajevu za policijske službenike Državne agencije za istrage i zaštitu te na tehničkom treningu u Podgorici održanom za policijske službenike i zaposlenike banaka. Tijekom studenoga 2012. godine samostalno su, na inicijativu EK/OLAF-a, organizirali četverodnevnu obuku za kolege iz Narodne banke Republike Makedonije.

5. NACIONALNI PROGRAM OBUKE

Hrvatska narodna banka od 2009. godine provodi *Nacionalni program za postupak provjere autentičnosti novčanica i kovanog novca*. Obuka ima preventivni karakter i osnovna joj je svrha upozoriti na potrebu trajnog provođenja postupka provjere autentičnosti gotovog novca u svakodnevnom poslovanju, te naučiti polaznike raspoznavati zaštitna obilježja originalnih novčanica i kovanog novca, kako bi mogli uočiti sumnjive primjerke. Cilj obuke je spriječiti distribuciju i optjecaj krivotvorenog novca, te na taj način umanjiti negativne učinke krivotvorenja novca na gospodarstvo u cjelini.

Način provođenja obuke sadržajem je i satnicom prilagođen ciljanoj skupini i provodi se na četiri razine. Obuka na svim razinama uključuje teoretski i praktični dio. Teoretski dio provode zaposlenici Nacionalnog centra za borbu protiv krivotvorenja, a praktični dio vještaci Nacionalnog centra za analizu novčanica i Nacionalnog centra za analizu kovanog novca, koji imaju višegodišnje iskustvo u vještačenju gotovog novca. Praktični je dio posebno važan, jer se sudionicima omogućava doticaj s krivotvorinama gotovog novca, te komparacija s pojedinačnim zaštitnim obilježjima originalnoga gotovog novca. Grupe su ograničene brojem sudionika, maksimalno do 18, čime se omogućuje individualan pristup. Tijekom programa izmjenjuju se predavači, kako bi svaka tema mogla biti obrađena s pogleda stručnjaka za određeno područje, te kako bi svako postavljeno pitanje bilo detaljno objašnjeno.

Prva razina obuke predviđena je za zaposlenike na blagajnama trgovačkog sektora, zaposlenike na naplati cestarina, zaposlenike na blagajnama kockarnica, učenike završenih trgovačkih i srodnih škola, te zaposlenike drugih subjekata kojima poslovanje s gotovim novcem nije osnovna djelatnost. Koncept obuke se prilagođuje ciljanoj skupini, a sastoji se od pravnog okvira, zaštitnih obilježja novčanica i kovanog novca kuna i eura, te djelotvornog postupka brze provjere autentičnosti u uvjetima primanja gotovog novca u postupku rada na blagajnama. Obuka traje dva sata, a sudionici dobivaju potvrdu o pohađanju obuke za ručnu provjeru autentičnosti novčanica i kovanog novca.

Druga razina obuke predviđena je ponajprije za zaposlenike obveznika Odluke o uvjetima redistribuiranja novčanica i kovanog novca kuna i lipa, zaposlenike na blagajnama i u trezorima banaka, financijskih institucija i drugih ovlaštenih pružatelja platnog prometa, te zaposlenike institucija i poslovnih subjekata koji redistribuiraju novčanice i kovani novac. Koncept obuke je piramidalan, svi sudionici imaju obvezu daljnjeg obučavanja u matičnoj instituciji. Sadržaj je poprilično opširan i proteže se kroz sljedeće teme: pravni okvir, institucije i sustav za borbu protiv krivotvorenja, najnoviji statistički trendovi u krivotvorenju, uvjeti redistribuiranja novčanica kuna i kovanog novca kuna i lipa, zaštitna obilježja novčanica kuna, zaštitna obilježja novčanica eura, zaštitna obilježja novčanica

američkog dolara, te zaštitna obilježja kovanog novca kuna i eura. Obuka je cjelodnevna i svim svojim segmentima provodi se teorijski i praktično.

Prije dolaska na obuku sudionici popunjavaju anketni list o poznavanju zaštitnih elemenata gotovog novca i pravnog okvira, čime se predavačima omogućuje ciljana priprema predavanja kako bi sudionici bili više i detaljnije obučeni o aspektima koji im nisu dovoljno jasni, te da bi se izbjeglo ponavljanje detalja s kojima su svi upoznati. Nakon završetka obuke provodi se pisani ispit, a sudionici koji ga uspješno polože dobivaju uvjerenje o prolasku obuke druge razine za ručnu provjeru kakvoće i autentičnosti novčanica i kovanog novca, čime stječu status instruktora u svojoj matičnoj instituciji.

Slika 1: Dio edukativnog materijala za sudionike Nacionalnog programa obuke

Instruktori koji su prošli drugu razinu obuke periodično se pozivaju na treću razinu obuke. Riječ je o specijalističkoj obuci koja traje četiri sata i služi za nadopunjavanje znanja stečenog na drugoj razini obuke, a u području zakonske regulative za suzbijanje krivotvorenja, tiska novčanica i primjene grafičkih tehnika u izradi zaštitnih obilježja. Nakon položenog ispita sudionici dobivaju uvjerenje o prolasku obuke treće razine za ručnu provjeru kakvoće i autentičnosti novčanica i kovanog novca.

Četvrta razina obuke predviđena je isključivo za zaposlenike policije koji rade na poslovima suzbijanja krivotvorenja novca. Podijeljena je na osnovnu i specijalističku obuku, a teme se dogovaraju u suradnji s Policijskim nacionalnim uredom. Radi se o dvodnevnoj obuci čiji je sadržaj prilagođen potrebama policijskih službenika koji rade na poslovima suzbijanja krivotvorenja novca.

Do kraja 2012. godine ukupno je educirano 1 596 polaznika Nacionalnog programa, a instruktori su interno obučili 6 246 zaposlenika. Sudionici su program ocijenili iznimno uspješnim, srednjom ocjenom 4,9 za razdoblje od 2009. do 2012. godine.

Naziv institucije	Broj obučениh zaposlenika u HNB-u	Broj zaposlenika obučениh inter-nom edukacijom instruktora
Velike banke	443	3 288
Srednje banke	70	542
Male banke	389	1 068
Financijska agencija	88	1 331
Ovlašteni mjenjači	117	4
Ostale institucije	7	0
Hrvatske autoceste	31	0
Direkcija za specijalistički nadzor banaka (HNB)	12	0
FINA gotovinski servisi	21	13
Hrvatska pošta	25	0
Adriatic Security doo	6	0
Kreditne unije	20	0
Trgovačke škole	367	0
Ukupno	1 596	6 246

Tablica 1: Broj educiranih zaposlenika tijekom Nacionalnog programa obuke u razdoblju od 2009. do 2012. godine

U slučaju pojave većeg broja krivotvorina istog indikativa ili krivotvorenog novca bolje kvalitete, periodično se tiskaju informativni letci sa slikovnim i tekstualnim podacima koji upućuju na razlike krivotvorenih primjeraka u odnosu na originalni novac. Letci olakšavaju zaposlenicima financijskih institucija prepoznavanje i izdvajanje sumnjivog novca iz optjecaja.

6. OBRADA SUMNJIVIH PRIMJERAKA NOVCA U CENTRIMA HNB-a

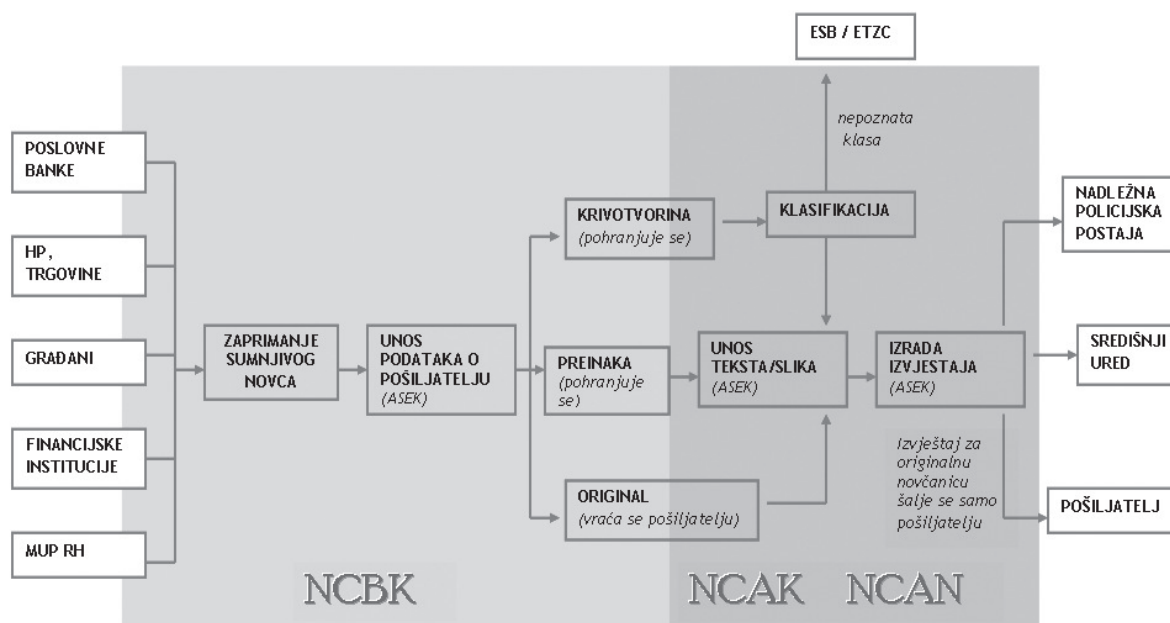
Sumnjivi se primjerci gotovog novca (bez obzira na valutu i vrstu gotovog novca) dostavljaju u Hrvatsku narodnu banku uz zahtjev za vještačenje. U zahtjevu se navode podaci o svim dostavljenim primjercima i detalji o otkrivanju. Zahtjev mogu proslijediti i fizičke i pravne osobe. Prilikom zaprimanja sumnjivih primjeraka provjeravaju se dostavljeni podaci i određuje se vrsta sumnjivog novca. Svaki sumnjivi novac ne mora automatski biti krivotvorina. Često su novčanice toliko dugo u uporabi da je zbog pohabanosti ili oštećenosti teško provjeriti zaštitne elemente. Ako vještaci utvrde da je sumnjivi primjerak originalan, ali oštećen, zamjenjuje se u istom iznosu neoštećenim originalnim novčanicama. U Hrvatskoj narodnoj banci može se zamijeniti samo novac čiji je izdavatelj HNB, a to su novčanice i kovanice kuna. Ako se radi o nekoj drugoj valuti, ona se vraća pošiljatelju uz izvještaj.

Ponekad oštećenje novca upućuje na namjerno izrađene preinake kako bi se zbunio primatelj. Preinačene novčanice ili kovani novac najčešće se sastoji od nekoliko dijelova koji su međusobno spojeni. Ti dijelovi mogu pripadati originalnim novčanicama različitih valuta i apoena, a mogu biti i zamijenjeni nekim neautentičnim materijalom. Izrađuju se u svrhu prijave pojedinca ili uređaja koji zaprima gotov novac.

Sumnjiv novac može biti i makulatura¹. Izraz označava originalnu novčanicu ili kovanicu koja je izrađena s greškom, a u stadiju kontrole nije uočena i izdvojena. S obzirom na to da se tijekom procesa izrade papira za novčanice i tiska novčanica te prilikom izrade pločica za kovani novac i kovanja provodi niz kontrola kvalitete, takva je mogućnost iznimno rijetka.

Ako je sumnjiv novac krivotvorina vještaci određuju indikativ. Indikativ je slovno brojčana oznaka koja definira krivotvorinu prema vrsti klase (zajednička ili nacionalna), valuti, apoeni i tehnici izrade. Indikativ i osnovni podaci o krivotvorini upisuju se u program ASEK² i ispisuje se radni nalog. Na temelju radnog naloga vještaci provode stručno vještačenje krivotvorenog novca kroz sve aspekte izrade. Analizira se osnovna metoda izrade i metoda imitacije svakoga pojedinoga zaštitnog elementa. Svi se detalji unose u aplikaciju slikovno i tekstualno. Završeni izvještaj verificira drugi vještak, tako da još jednom samostalno prijeđe proces vještačenja i tako potvrdi sve činjenice. Krivotvorina se pohranjuje, a izvještaj se dostavlja podnositelju zahtjeva za vještačenje, nadležnoj policijskoj postaji i Središnjem policijskom uredu.

U nastavku je prikazana shema obrade sumnjivih primjeraka novca.

Slika 2: Shematski prikaz puta sumnjivog novca u odjelima NCBK, NCAN i NCAK

¹ *Maculatura* (lat.) u tiskarstvu, pogrešno otisnuti arci, zamrljani ili pokvareni arci koji se ne upotrebljavaju.

² Baza podataka Sustav evidencije krivotvorina.

7. SAKUPLJANJE I OBRADA PODATAKA O KRIVOTVORENIM NOVČANICAMA I KOVANOM NOVCU OTKRIVENIM NA PODRUČJU REPUBLIKE HRVATSKE

Svi podaci o krivotvorenom novcu otkrivenom na području RH obrađuju se i unose u aplikaciju SEK koja je ciljano dizajnirana za potrebe sakupljanja svih informacija o sumnjivom novcu i načinu otkrivanja, te omogućuje pretraživanje i ispis podataka ovisno o traženim parametrima. Izuzev vremenskih parametara moguće je filtrirati podatke o registriranim krivotvorinama prema indikativu, apoenu, valuti, tehnici izrade, kategoriji kvalitete, mjestu otkrivanja, načinu otkrivanja, policijskoj upravi itd. Baza podataka Hrvatske narodne banke omogućuje policiji da suzi istragu i orijentira se na područje u kojem se krivotvorine proturaju u optjecaj. Također omogućuje određivanje načina rada i definiranje alata i opreme krivotvoritelja prema načinu imitacije zaštitnih obilježja, što ponekad rezultira povezivanjem krivotvorina različitih valuta i apoena s istim krivotvoriteljem.

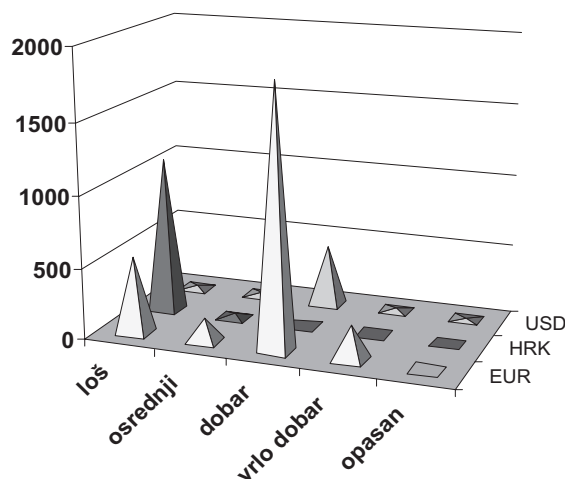
Podaci o registriranim krivotvorinama su dostupni i online ograničenoj skupini korisnika, pretežno iz financijskih institucija i policije, putem mrežne aplikacije za preuzimanje datoteka krivotvorenih novčanica i kovanog novca kuna i stranih valuta. Zbog povjerljivosti podataka aplikacija postaje dostupna tek kad zahtjev odobri HNB i odnosi se na određen broj korisnika unutar jedne institucije. Putem aplikacije mogu se na dnevnoj bazi preuzeti sljedeći podaci: valuta, apoen, godina izdanja, serijski broj, indikativ, tip krivotvorine, tehnika izrade, papir, vodeni znak, zaštitna nit, zaštitna vlakanca, prozirni registar, OVD, OVI, fluorescentne boje, IR zaštita, reljefni tisak, mjesto otkrivanja, datum otkrivanja, urudžbeni broj obrade i datum verifikacije.

8. KLASIFIKACIJA KRIVOTVORENIH PRIMJERAKA (KATEGORIJE KVALITETE)

Krivotvorene novčanice se klasificiraju u pet kategorija: loša, osrednja, dobra, vrlo dobra i opasna. Kategorija se određuje prema načinu imitacije zaštitnih elemenata, što ima za posljedicu da se krivotvorina može lakše, odnosno teže uočiti. Strogo je definirana prema svim aspektima i poslovna je tajna svake središnje banke. Krivotvorine kuna većinom su loše kvalitete, što znači da bi ih svaki prosječni građanin trebao prepoznati ako obrati pozornost na novac koji zaprima. U prošloj godini registrirano je 310 komada krivotvorenih novčanica kuna loše kvalitete i 5 komada osrednje kvalitete. Krivotvorene novčanice eura registrirane u Hrvatskoj tijekom 2012. godine većinom su dobre kvalitete (68%), pa ih je teže uočiti bez provjere zaštitnih elemenata. Gotovo 20% registriranih krivotvorina eura je vrlo dobre kvalitete. Riječ je o krivotvorinama viših apoena koje su kao "vrlo dobre" klasificirane od strane Europske središnje banke i predstavljaju primjerke koje je vrlo teško uočiti čak i u financijskim institucijama. Broj registriranih krivotvorenih novčanica eura u Hrvatskoj je zabrinjavajući, s obzirom na to da ih je registrirano gotovo tri puta više nego krivotvorenih novčanica kuna (861 komad u 2012. godini), a nisu novčana jedinica Republike Hrvatske. Iz tog razloga se prezentacije Nacionalnog programa obuke za euro odvijaju zasebno s naglaskom na praktični program u kojem sudionici imaju priliku vidjeti i opipati najčešće krivotvorine. Kategorija "opasan" do sada je uporabljena isključivo za krivotvorine američkog dolara, koje su u javnosti zbog svoje kvalitete poznate kao "super

dolar". U prošloj godini nije registriran niti jedan takav primjerak. Najviše je bilo dobrih krivotvorina američkog dolara (91 kom.), a ostale su bile loše i osrednje.

Krivotvorene novčanice ostalih valuta³ vrlo su rijetke, registrirana su samo 23 primjerka u 2012. godini.

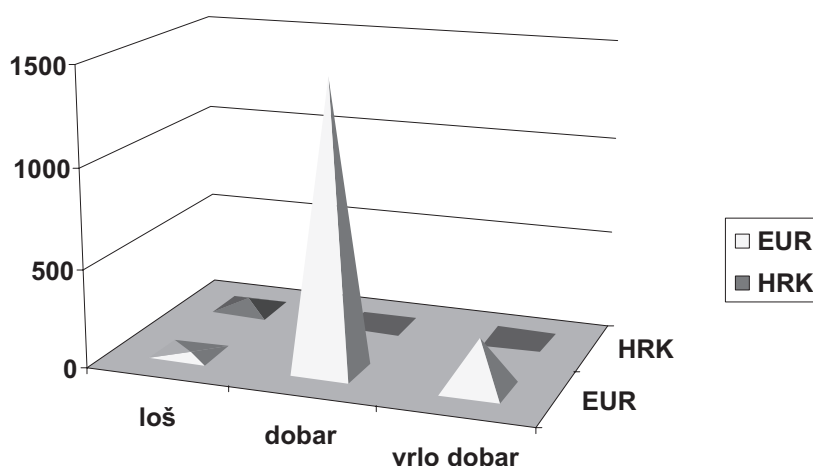

Grafikon 1: Količina evidentiranih krivotvorenih novčanica prema kategoriji kvalitete u razdoblju od 1. 1. 2010. do 31. 12. 2012.godine

Krivotvoreni kovani novac klasificira se u tri kategorije: loš, dobar i vrlo dobar. Kod krivotvorenog kovanog novca bitne su dvije osnovne kategorije vezane uz izradu, a to su: krivotvorine izrađene kovanjem (uobičajeno dobre i vrlo dobre) te lijevanjem (loše). U 2012. godini registrirane su samo krivotvorine u apoenju od 5 kuna, u vrlo malom broju (20 komada) i klasificirane su kao loše. Dosadašnja iskustva pokazuju kako se u Hrvatskoj krivotvori samo kovani novac od 5 kuna i to vrlo niske kvalitete, te je krivotvorinu jednostavno prepoznati.

Nasuprot loših krivotvorina kovanog novca kuna, registrirana je velika količina kovanog novca eura. Najviše ih pripada kategoriji dobar (427 komada u 2012.godini), te 110 komada kategoriji vrlo dobar. To je izravna posljedica mogućnosti plaćanja kovanim novcem valute euro na autocestama, čime je omogućen priljev krivotvorena novca iz susjednih zemalja.

³ AUD, CZK, DEM, GBP, BAM, CHF.

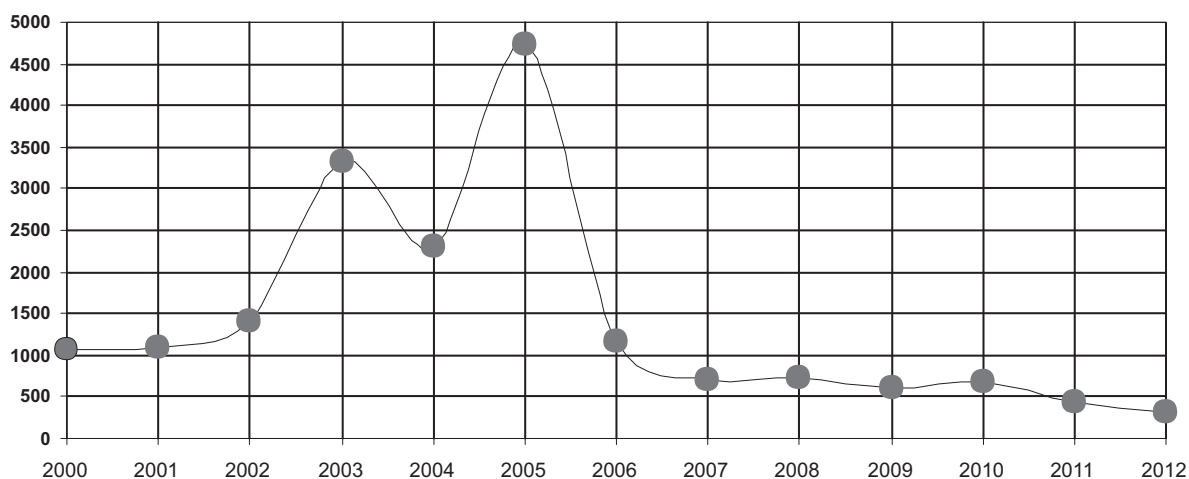
Grafikon 2: Količina evidentiranoga krivotvorenog kovanog novca prema kategoriji kvalitete u razdoblju od 1. 1. 2010. do 31. 12. 2012. godine

9. VIŠEGODIŠNJA STATISTIKA O KRIVOTVORENIM NOVČANICAMA I KOVANICAMA

Situacija s krivotvorenjem gotovog novca u Hrvatskoj nije zabrinjavajuća. Najviše se krivotvori nacionalna valuta⁴, i to vrlo jednostavnim metodama. Više od 97% krivotvorenih novčanica kuna je izrađeno na tintnim pisačima, od čega je oko 5% krivotvorina ispisano s očitim greškama poput ispisa samo lica krivotvorine (naličje neispisano), lice okrenuto suprotno naprema naličju, lice ispisano i s jedne i druge strane papira, izrazito nepravilno izrezivanje i sl. To dokazuje kako u krivotvorenje nisu uključene organizirane grupe kriminalaca.

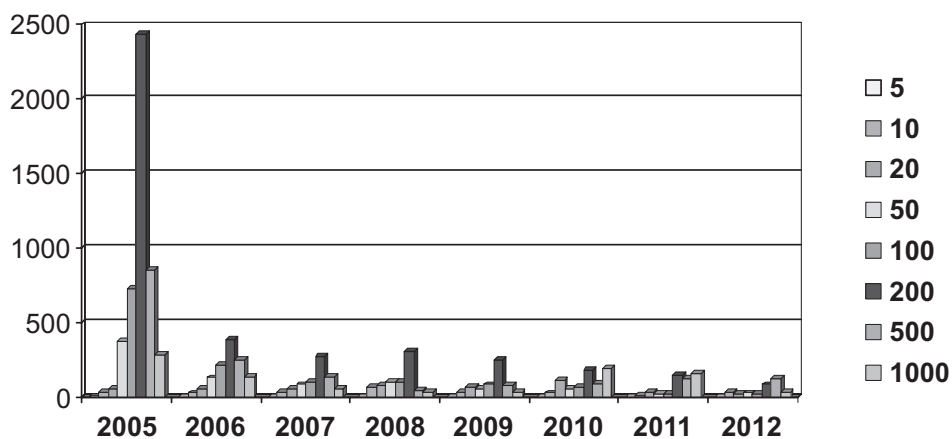
Komparirajući podatke o registriranim krivotvorinama kuna u posljednjih 12 godina (grafikon 1) uočljiva je krizna situacija 2005. godine. Više od 70% registriranih krivotvorina te godine došlo je iz istog izvora. Prva je krivotvorina registrirana 21. 3. 2005., a krivotvoritelj je uhićen nekoliko mjeseci kasnije, u studenome iste godine. Riječ je bila o grafičkom stručnjaku koji je imao vrlo inovativne ideje i neprestano poboljšavao krivotvorine koje je proturao u optjecaj. Te godine registrirano je 4 734 komada krivotvorenih novčanica u ukupnoj nominalnoj vrijednosti većoj od 1,3 milijuna kuna. Nakon 2005. godine broj registriranih krivotvorina kuna rapidno je pao i taj pad je i dalje uočljiv. Prošle godine je registrirano samo 315 komada krivotvorenih novčanica kuna otkrivenih u optjecaju. Ako uzmemo u obzir prosječnu količinu originalnih novčanica kuna koje su tijekom 2012. godine bile u optjecaju (161,4 milijuna komada), možemo ustvrditi kako su na 1 milijun originalnih novčanica u optjecaju evidentirana 2 komada krivotvorenih novčanica kuna.

⁴ Najveći broj evidentiranoga krivotvorenog novca je u valuti euro, ali analize dokazuju kako su one samo distribuirane u Hrvatskoj, a ne izrađene.

Grafikon 3: Količina (komada) evidentiranih krivotvorenih novčanica kuna u razdoblju od 2000. do 2012. godine

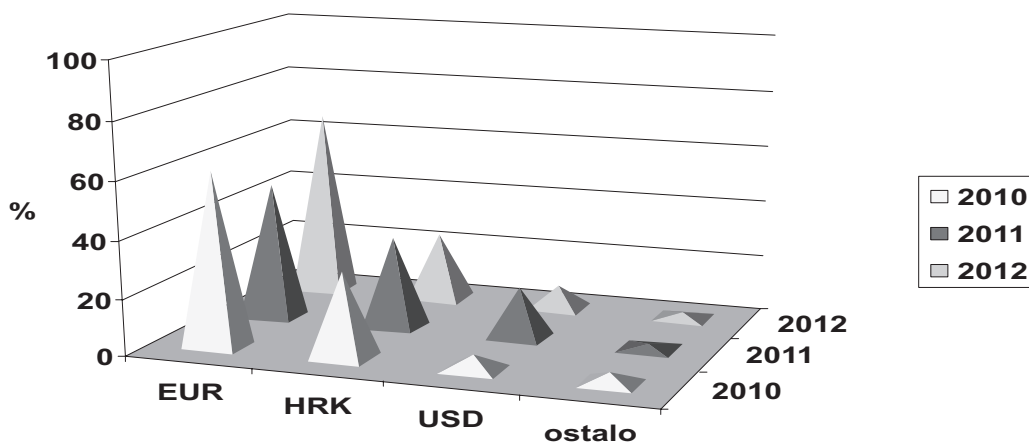
Do 2009. godine najčešće su krivotvorene novčanice u apoenu od 200 kuna. Razlog se očituje u tome što je novčanica od 200 kuna puštana u najvećem broju u optjecaj, te se najčešće koristi za plaćanje robe i usluga, a predstavlja iznos koji je dovoljno visok da se isplati rizik krivotvorenja, a opet ne spada u najveću valutu. U posljednje dvije do tri godine zabilježena je tendencija porasta broja krivotvorina najviših apoena (500 i 1.000 kuna), što nije uobičajeno. Većina trgovaca ne voli zaprimati najviše apoene iz banalnih razloga koji se tiču usitnjavanja novca i zbog zabrinutosti koja je povezana s neznanjem načina provjere zaštitnih elemenata, pri čemu uzrokuju samima sebi to veći financijski gubitak što veći krivotvoreni apoeni zaprimaju.

Grafikon 4: Količina (komada) evidentiranih krivotvorenih novčanica kuna prema apoenima u razdoblju od 2005. do 2012. godine

Komparirajući valute registriranih krivotvorenih novčanica u Hrvatskoj (grafikon 5) evidentno je kako je najviše krivotvorina u optjecaju u valuti euro. Razlog je izrazito atraktivan zemljopisni položaj Hrvatske. Zbog velikog broja inozemnih posjetitelja koji prolaze kroz Hrvatsku na proputovanju, ali i velikog broja turista koji posjećuju sve dijelove Hrvatske, dio krivotvorina proturenih u optjecaj u državama iz koje dolaze posjetitelji ostaje u Hrvatskoj. To su najčešće krivotvorine eura, s obzirom na to da je euro prihvaćen

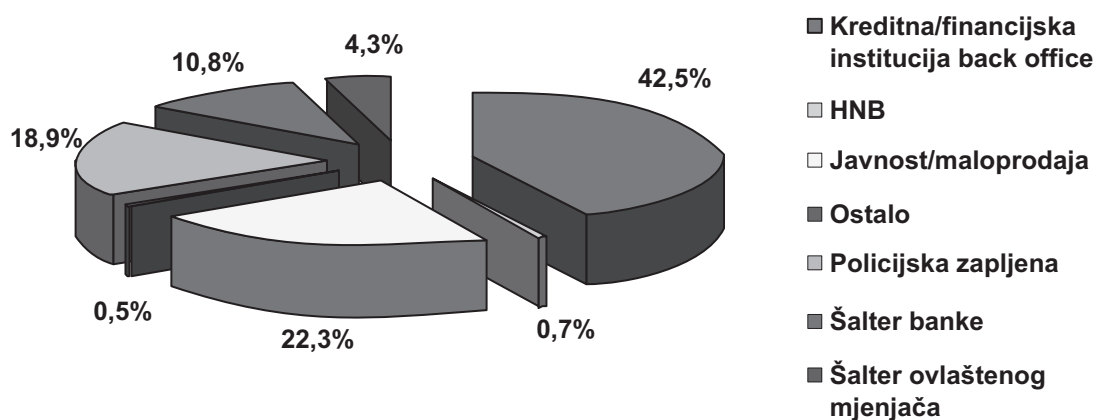
u gotovo svim državama kao sredstvo plaćanja. Problem se očituje u kvaliteti krivotvorenih eura, koji su većinom dobre kvalitete, pa ih je teže uočiti i izdvojiti kao sumnjive.

Grafikon 5: Količina (%) evidentiranih krivotvorenih novčanica prema valuti u razdoblju od 2010. do 2012. godine

Prema statističkim podacima za posljednje tri godine krivotvorine se najčešće prepoznaju i izdvajaju u gotovinskim centrima kreditnih i financijskih institucija (42,45%). Na šalterima banaka prepoznata se 10,80% krivotvorenih novčanica, a na šalterima ovlaštenih mjenjača oko 4,27%, što upućuje na to da na tim punktovima nema masovnog proturanja. Krivotvorine se najčešće proturaju u javnosti odnosno tijekom maloprodajnih transakcija, pri čemu je uočavanje sumnjivih novčanica nešto manje od četvrtine slučajeva. Zadovoljavajućim bi se moglo nazvati tek kada bi postotak bio iznad polovice uočenih sumnjivih novčanica. U tu svrhu prijeko je potrebno pokrenuti nove procese koji će na inovativan način potaknuti građanstvo da obrate veću pozornost na novčanice koje zaprimaju.

Suradnja sa Središnjim policijskim uredom je vrlo dobra i kontinuirano kao rezultat daje brzo otkrivanje krivotvoritelja i mjesta krivotvorenja, te obustavu proturanja krivotvorina u javnost.

Grafikon 6: Količina (%) zaprimljenih krivotvorenih novčanica prema mjestu otkrivanja u razdoblju od 2010. do 2012. godine

10. ZAKLJUČAK

Strelovit razvoj računalnih tehnologija i tehnologija za digitalni ispis pa i tisak te njihova dostupnost širokom broju pojedinaca prema relativno pristupačnim cijenama, kao i ponuda različitih sirovina i materijala na slobodnom, najčešće internetskom tržištu, ponekad i ciljano namijenjenih izradi krivotvorenog novca, svakodnevno stavljaju pred sustave za prevenciju i suzbijanje krivotvorenja novca nove izazove te potiču na razvoj i prilagodbu koji su nužni za uspješno suprotstavljanje krivotvorenju novca. Upravo ovakav strelovit razvoj i dostupnost tehnologija za krivotvorenje nameće i potrebu primjene sofisticiranih uređaja za obradu novčanica i kovanog novca (sortiranje prema prikladnosti i provjeru autentičnosti). Bez primjene ovakvih uređaja prilikom obrade pologa, a prije redistribuiranja nije moguće pouzdano izdvojiti sve sumnjive primjerke novčanica ili kovanica.

Nadalje, ogroman ulog u suprotstavljanju krivotvorenju novca predstavlja orijentiranost sustava prema edukaciji, odnosno distribuciji informacija o izgledu i zaštitnim obilježjima originalnog novca trećim involviranim stranama pogotovo javnosti s posebnim naglaskom na uporabu elektronskih medija u svrhu educiranja što brojnije publike. U tu svrhu na internetskim stranicama Hrvatske narodne banke objavljene su detaljne upute o načinu provjere zaštitnih obilježja novčanica kuna, tehnički i statistički podaci o registriranim krivotvorinama te detalji o organizaciji i načinu provođenja Nacionalnog programa za obuku zaposlenika banaka i financijskih institucija za postupak provjere autentičnosti novčanica i kovanog novca.

Sustav za prevenciju i suprotstavljanje krivotvorenju gotovog novca u Republici Hrvatskoj prema neslužbenim ocjenama europskih stručnjaka iz istog područja djelovanja na zavidnoj je razini, međutim stalna je potreba njegova unapređivanja i razvoja s obzirom na kontinuiranu mogućnost pojave krivotvorina koja je dodatno potencirana zemljopisnim položajem i turističkom orijentacijom naše domovine.

LITERATURA

1. *Council Decision of 6 December 2001 on the protection of the euro against counterfeiting (2001/887/JHA), OJ L 329/1.*
2. *Council Regulation (EC) No 1338/2001 of 28 June 2001 laying down measures necessary for the protection of the euro against counterfeiting, OJ L 181/6.*
3. *Council Regulation (EC) No 1339/2001 of 28 June 2001 extending the effects of Regulation (EC) No 1338/2001 laying down measures necessary for the protection of the euro against counterfeiting to those Member States which have not adopted the euro as their single currency, OJ L 181/11.*
4. *Council Regulation (EC) No 2182/2004 of 6 December 2004 concerning medals and tokens similar to euro coins, OJ L 373/1.*
5. *Council Regulation (EC) No 2183/2004 of 6 December 2004 extending to the non-participating Member States the application of Regulation (EC) No 2182/2004 concerning medals and tokens similar to euro coins, OJ L 373/7.*
6. *Council Regulation (EC) No 44/2009 of 18 December 2008 amending Regulation (EC) No 1338/2001 laying down measures necessary for the protection of the euro against counterfeiting, OJ L 17/1.*

7. *Council Regulation (EC) No 45/2009 of 18 December 2008 amending Regulation (EC) No 1339/2001 extending the effects of Regulation (EC) No 1338/2001 laying down measures necessary for the protection of the euro against counterfeiting to those Member States which have not adopted the euro as their single currency*, OJ L 17/4.
8. *Council Regulation (EC) No 46/2009 of 18 December 2008 amending Regulation (EC) No 2182/2004 concerning medals and tokens similar to euro coins*, OJ L 17/5.
9. *Council Regulation (EC) No 47/2009 of 18 December 2008 amending Regulation (EC) No 2183/2004 extending to the non-participating Member States the application of Regulation (EC) No 2182/2004 concerning medals and tokens similar to euro coins*, OJ L 17/7.
10. *Kazneni zakon*. NN 125/11., 144/12. Zagreb: Narodne novine.
11. Nacionalni program za obuku zaposlenika banaka i financijskih institucija za postupak provjere autentičnosti novčanica i kovanog novca.
<http://www.hnb.hr/novcan/ncbk/h-prilog-1-nacionalni-program-2-2012.pdf>- 14. 1. 2013.
12. *Odluka o izmjenama i dopunama Odluke o medaljama i žetonima koji nalikuju kovanicama eura*. NN 34/10. Zagreb: Narodne novine.
13. *Odluka o izmjenama i dopunama Odluke o postupanju sa stranom gotovinom za koju postoji sumnja da je krivotvorena*. NN 34/10. Zagreb: Narodne novine.
14. *Odluka o medaljama i žetonima koji nalikuju kovanicama eura*. NN 132/07. Zagreb: Narodne novine.
15. *Odluka o minimalnim standardima za strojno i ručno sortiranje novčanica prema prikladnosti za promet*. NN 105/12. Zagreb: Narodne novine.
16. *Odluka o objavljivanju Međunarodne konvencije o sprječavanju krivotvorenja novca koje je Republika Hrvatska stranka na temelju notifikacije o sukcesiji*. NN–MU 4/05. Zagreb: Narodne novine.
17. *Odluka o osnivanju Nacionalnog centra za borbu protiv krivotvorenja, Nacionalnog centra za analizu novčanica i Nacionalnog centra za analizu kovanog novca*. NN 37/08. Zagreb: Narodne novine.
18. *Odluka o postupanju sa stranom gotovinom za koju postoji sumnja da je krivotvorena*. NN 21/07. Zagreb: Narodne novine.
19. *Odluka o uvjetima redistribuiranja novčanica i kovanog novca kuna i lipa*. NN 91/09., 126/09. Zagreb: Narodne novine.
20. *Regulation (EU) No 1210/2010 of the European Parliament and of the Council of 15 December 2010 concerning authentication of euro coins and handling of euro coins unfit for circulation*, OJ L 339/1.
21. Statistički podaci o registriranim krivotvorenim novčanicama kuna i stranih valuta (1. siječnja - 31. prosinca 2012.) <http://www.hnb.hr/novcan/krivotvorine/statistika-krivotvorina/kuna-i-strana-valuta/h-statistika-krivotvorina1-12-2012.pdf>- 14. 1. 2013.
22. Statistički podaci o registriranim krivotvorenim novčanicama kuna i stranih valuta (1. siječnja - 31. prosinca 2011.) <http://www.hnb.hr/novcan/krivotvorine/statistika-krivotvorina/kuna-i-strana-valuta/h-statistika-krivotvorina1-12-2011.pdf>- 15. 1. 2013.
23. Statistički podaci o registriranim krivotvorenim novčanicama kuna i stranih valuta (1. siječnja - 31. prosinca 2010.) <http://www.hnb.hr/novcan/krivotvorine/statistika-krivotvorina/kuna-i-strana-valuta/h-statistika-krivotvorina1-12-2010.pdf>- 15.01.2013.

24. *Zakon o deviznom poslovanju*. NN 96/03., 140/05., 132/06., 150/08., 92/09., 153/09., 145/10. Zagreb: Narodne novine.

25. *Zakon o Hrvatskoj narodnoj banci*. NN 36/01., 135/06., 75/08. Zagreb: Narodne novine.

Summary

Petra Poldrugač, Martina Skenderović Božičević

The System of Prevention and Fighting Counterfeit Money in the Republic of Croatia

This paper presents a system for the prevention and countering counterfeiting of currency in the Republic of Croatia. The backbones of that system are international and national laws and regulations. The role of the Croatian National Bank as one of the subjects of this system and its activities in the national and international environment through the National Counterfeit, National Analysis and Coin National Analysis Centres are thoroughly presented. Particular emphasis is placed on preventive measures taken by the Croatian National Bank in the framework of the *National programme for training of employees of banks and financial institutions on procedures of checking banknotes and coins on authenticity* and the reactive actions of the National Counterfeit, National Analysis and Coin National Analysis Centres in collaboration with the Ministry of Interior of the Republic of Croatia through prompt classification, processing and analysis of counterfeit banknotes and coins and the delivery of information on their occurrence and technical characteristics to all relevant institutions within the country and abroad.

Key words: counterfeits, money, banknotes, coins, training program, Croatian National Bank.